

EMLÉKEZZÜNK RÉGIEKRŐL...!

Egykor élt kisvárosi jelesekről, vidéki „valakikről” esik itt szó, olyanokról, kiknek nevét, tetteit, aranymondásait még ma is visszhangozza az emlékezet. Magam már csak hagyományőrző, szép emlékezőtehetséggel bíró öregek meséiből tudok róluk, s lejegyeztem a hallottakat, még mielőtt a feledékeny idő keresztül lépne rajtuk: nevükön is, derűs történeteiken is.

HÍDAVATÁS

Az első zentai vashidat 1908-ban adták át a forgalomnak. Az ünnepélyes aktuson jelen volt az egész városi kupaktanács. Berzenczei Domokos városi főmérnök, a munkálatok vezetője volt az ünnepi szónok, aki köszöntő beszéde végén merő udvariasságból megkérte a városatyákat: nyilatkozzanak, mondjanak véleményt az új hídról. A felhívást követő csendben Kecskeméti Pista bácsi – jeles papucsos a Mária utcából – odafontoskodott az új híd egyik tartóoszlopához, akkurátusan körülrugdosta a csizma orrával, s nagy fennhangon így szólt:

– Hát ... Szép ez a híd, ammán szent igaz, de én azért e' kicsit gyengélem!

A bizalmatlanabbjai, a mindenben tamáskodók nyomban rábólintottak, hogy igazsága vagyon. Lehet biz' abban valami, amit Pista bácsi állít. Mindjárt született is ajánlat: a csókai uraság barmai éppen ott kérődztek a bánáti oldalon, tehát kéznél voltak; tereljék át a marhacsordát a hídon, s így tapasztalják ki, hogy ugyan állja-e a terhelést!

Megtörtént.

Utána ismét Berzenczei állott elő, de már azzal, hogy most még hajtásák át az öreg Kecskemétit is, és ha ő alatta sem szakad le az új híd, akkor nyugodt lélekkel átadhatják a forgalomnak.

EZ IS MEGTESZI

A századforduló idején hosszú képviselőházi vita után az állami anyakönyvvezetést tették kötelezővé az egyházi helyett.

Az első állami anyakönyvvezető Zentán Kuthy Lajos volt, s vele esett meg a következő história:

Egy ízben valami rangosabb párt kellett összeadnia, s hogy minél

díszesebb legyen a szertartás, hazaküldte Jánost, a hivatali szolgát zsinóros ünnepi felöltőjéért:

- János, menjen el hozzánk, és kérje el a feleségemtől a ferencjóskámát!
- A ... micsodát, kérem?
- Mondtam már: a ferencjóskámát! De siessen!
- Igenis.

Az öreg hümmögve elment, s fél óra múlva beállított egy hatalmas képpel.

- Hát ez mi? – rökönyödött meg az anyakönyvvezető.
- Tekintetes úr, a naccsága nem vót otthun, oszt a cselédde' hiába kerestük, nem tanátuk a Ferenc Jóskát. Helette leakasztottuk a Kossuth Lajost. Úgy vélekedök, ez is megteszi...

SOSE LESZ VÉGE

A Vartus ikrek (három testvér) nevezetes szőlőbirtokosok voltak valamikor lent Budzsákban. Születésükről a következő anekdota járja még ma is a régi öregek között:

Apjuk, Vartus Alajos, híres kaszinóba járó ember volt. A világ minden kincséért sem mondott volna le ebbéli szórakozásáról, s mindennap ott kártyázott asztaltársaságával a megszokott helyén.

A kritikus napon is, amíg felesége otthon vajúdott, ő belemélyedve a „nemzeti csendesbe”, azaz a ferblibe, éppen osztott, amikor sietve jött a kiscseléd:

- Tekintetes úr! Kislánya született!
- Kislány? A rézangyalát! Erre iszunk egyet, emberek! – s örömében egy kört fizetett mindenkinek.

Fél óra múlva újra piheg a hírnök:

- Tekintetes úr! Egy kisfiú is született!
- Nahát! Fiú is! Ez aztán igen!

S Alajos úr a nagy öröme ismét egy körrel tetézi az előbbi.

Újabb fél óra múlva megint nagy lihegve szalad a pesztonka:

– Tekintetes úr, tekintetes úr! Még egy kislánya született!

De erre már az ünnepelt is odavágta a kártyát:

– A fene egye meg, csak haza köll menni, mer' ennek, úgy látszik, sose lesz vége!

A VÍZZEL Ő IS ÚGY VOLNA...

Az egykori híres, de már régen kihalt Osgyányi család utolsó férfi tagja, Sándor úr, fölöttébb nagy barátja volt minden italféleségnek, különösen ha azt bor vagy pálinka formájában mérték. A vízre rá sem tudott nézni, és amíg módjában állott – azaz, amíg az ősi jussban tartott –, a vizet legfeljebb csak mosdásra használta. Mikor az utolsó darab föld ára is lecsúszott a torkán, akkor már nem Zentán, hanem kint Felsőhegyen tengődött a család, és ez azért volt jó, mert a hosszú úton, amíg a városból kiért, kicsit kifújta a szél Sándor úr mámorát, s így kevesebb dorgálást kapott odahaza a feleségétől.

Egy ízben, amint éppen rozmaringos hangulatban ballagott kifelé a faluba, a csordajárás fölött utolérte egyik utcabélije. Jólelkű ember lévén, a felsőhegyi atyafi támogatni, no meg kicsit dorgálni is kezdte kaptos útitársát:

– Ejnye, ejnye, tekintetes úr, mán megkövetem, miért iszik annyit? Meglássa, megbánja az egízsége is, nemcsak a vagyona! Nézze – mutatott le a falusi magyar a csordakút körül delelő gulyára –, még az a lelkes jószág se iszik egy korttyal se többet, mint amennyit az emíszítése megkövetel. Akár bottal is üthetné őket, akkor se köllene nekik több...!

Sándor úr megállt, legyintett egyet a kezével, s csak ennyit mondott:

– Tudja, szomszéd, a vízzel én is így vónék...

LELEPLEZÉS

Az 1876-ban alapított zentai gimnázium a század végére már szűknek bizonyult. Megnőttek az igények, haladni akart a város, és Szűcs Lajos, az akkori igazgató fűt-fát megmozgatott, hogy az algimnáziumot nyolcosztályú főgimnáziummá léptessék elő. A községi képviselő-testület készségesen vállalta is a terhek egy részét (a kiadások másik felét az állam fedezte!), így hát csupán csak az áment kellett volna rámondani az ügyre a vallás és közoktatásügyi miniszternek. Végül is a szegedi tanterület főnöke, dr. Platz Bonifác áldásos közreműködésével ezt is sikerült kieszközölni 1901-ben.

Az új főgimnázium tantestülete úgy határozott, hogy – hálából a közbenjárásért – megfesteti Bonifác tankerületi főigazgató úr arcképét az utókor számára.

A kép el is készült, s a tanári szobában lezajló ünnepélyes leleplezésen jelen volt a város akkori előkelőségének színe-java. Maga Szűcs Lajos igazgató úr volt az ünnepi szónok, aki a régi retorika kissé fellengzős stílusában méltatva pártfogójuk elévülhetetlen érdemeit, e szavakkal fejezte be a képvatató szónoklatot:

– És most, te nagy férfiú, hulljon le rólad, mely eltakar, e lepel!

A kép tövében ott állt Mátyás, az iskola öreg pedellusa is, akinek tisztelte lett volna „a lepel” levétele. Csakhogy szegény, nem tudva lépést tartani igazgatójának szóvirágos beszédével, már a szónoklat elején elveszítette a beszéd fonálát, s állt ott báván, hallgatta az ünnepi szavakat, amelyekből alig-alig értett valamit. Meg is volt illetődve kissé annyi sok úri népség láttán, s így esett, hogy az ünnepi szavak végén teljesen megfélekedett szerepéről. Már-már kezdett kínossá válni a szünet, de az öreg csak állt a kép alatt, mint holmi barbár faszent.

Amúgy is rabiátus ember lévén, erre már Szűcs igazgató urat is előntötte az epe. Dobbantott egyet, s jó hangosan odaszólt az öregnek:

– Mátyás! Rántsa már le azt a rongyot!

DALLOS GYÖRGY

Érdekes alakja volt a régi Zentának Dallos Gyurka bácsi, nyugalmazott városi frnok és tornyosi képviselő. Mint hatósági kikiáltó, a hullámtéri földek árverezésekor mindig a nincstelen földművesek kezére játszott, hogy azokat minél olcsóbban juttassa árendás földhöz.

Igen nagy kedvelője volt a boritalnak, s ebben a diszciplínában – mondják – még Kopasz Kálmán kántor úron is jócskán túltett.

Mesélik róla, hogy egyszer fölöttébb rozmaringos állapotban tántorgott be a Mulagyi-féle vendéglőbe, ahol ugyancsak alaposan becsudálkozva, fiatal gazdaleányek dütögették befelé a jóféle homokit.

Gyurka bácsi a szesztestvérek jogán odadülöngélt az asztalukhoz, s kissé akadozó nyelvvvel a következő okos tanáccsal látta el őket:

– Jól van, legények, nagyon jól van az, hogy ilyen szépen berugaszkodva látlak benneteket! Most már csak egyre vigyázzatok fiaim: hogy ki ne józanodjatok! Mindig öntsetek utána, mert sokba kerül ám, amíg ilyen

állapotba juttok, mint amilyenben éppen most vagytok! Nekem eliheti-
tek. Én csak tudom...

*

Egyszer nagypénteken – ahogy lükdöste a bor – találkozott Pécsi plébánossal (a későbbi esperessel), aki lelkipásztori jogánál fogva feddőleg pirongatni kezdte:

– Ejnye, Gyurka bátyám, mégsem szép az, hogy maga mindig részeg. Legalább ezen a szent napon ne igyék, amikor Krisztus urunk halva fekszik.

Dallos bácsi imbolyogva megállt, s ráemelte csodálkozó tekintetét a papjára:

– Meghalt? Nem is tudtam, hogy beteg volt szegény.

*

Földijei gyakran láthatták őt borvirágos állapotban, s ilyenkor ha szóltak hozzá vagy évődtek vele, szellemes válaszokkal fizette ki egyik-másikát.

Egy alkalommal, amint „színjózanul” botorkált a Mulagyitól a házuk irányába, a Kakasos bolt előtt megszólította egy ismerős menyecske:

– Köröszttözi, Gyurka bácsi, köröszttözi? No, csak siessen – biztatta –, nehogy utolérje magát a bor, mielőtt még hazaérne!

Dallos bácsi megállt, nekitámaszkodott a falnak, s kajánkodva megkérdezte:

– Hol jön az a bor, édes lányom? Majd inkább megvárom.

*

A házuk előtt húzóódó árok fölött keskeny palló feküdt, s átalmenni rajta nem kis gondot jelentett Gyurka bácsinak olyankor, amikor mámoros fővel kettő helyett hármat lépve tartott hazafelé.

Mikor egy ízben jócskán elázva érkezett meg a másik oldalról a házuk elé – mint mondják –, nem a hidat használta, hanem a vizesárkot próbálta keresztülgázolni. Éppen amikor fölvergődött a csúszós árokpart másik oldalára, lépett ki a kapun áldott lelkű felesége, aki szelíd megrovással mondta:

– Gyurkám, Gyurkám, hát ott kell járni? Mért van az a híd?

Mire Dallos bácsi:

– Ne bánd, no! Úgyis beleestem vóna.

*

Igen rossz bőrben volt már, amikor egyszer elment az orvoshoz. A doktor megméri a lázát, és fejcsóválva mondja:

– Maga komoly beteg, Dallos bátyám. Negyven Celsius-fok láza van.

Mire az öreg:

– Nem értek én ahon a masináhon, doktor úr. Azt mondja meg nekem, hogy mennyi ez maligánban!

KOPASZ KÁLMÁN

A Jézus szívéről elnevezett alsóvárosi templomban kántorizált, és egyéb kántori erényei mellett főleg borissza természetéről mesélnek legendákat. Azt nem lehetett ráfogni, hogy részeges lett volna, vagy hogy csak úgy védte a bort. Sohasem devernázott, nem vadította meg az ital, de kvaterkázás közben szívesen került a szokványosnál külön kedélyállapotba. Ám akkor is csak módjával, mértéktartással iddógált.

*

Ha valaki ismerőssel találkozott, aki megszólította:

– No, Kálmán bátyám, megiszunk egy sört? – az öreg nyomban rávágta:

– Hát csak egyet, öcsém?!

*

Egy alkalommal valami egyesületi bankettre volt hivatalos az öreg a feleségével együtt. A kiadós vacsora után jóízű csevegés és iddogálás következett, s Kálmán bácsi főleg ez utóbbiból vette ki a részét.

Szegény felesége nem győzte hőkölni:

– Kálmánom, csak módjával...

– Apjuk, ne igyál annyit!

Mikor már vagy negyedszer szólt rá az asszony, Kálmán bácsi türelmetlenül leintette:

– Ne bánd, no! Nem a magamét iszom!

*

Kedvelt szokása volt, hogy mise alatt – két csöngetés között – leleszaladt a kórusból a templomtól alig 50 méterre eső Zsíros Franci kocsmájába egy nyelet borra. Főlhajtotta, smár talpalt is visszafelé, föl a kórusba.

Amikor meghalt, nagy tisztességgel temették el, s a hosszú gyászmenet a városon át a kántor úr temploma felé vonult, hogy a megboldogultat a volt munkahelyétől is elbúcsúztassák. A be nem avatott gyászolók – nem ismerve a kántortemetés rendjét – vonulás közben találgatták, hogy ugyan hova, merre viszik a kántor úr földi maradványait. Mire az egyik gyászoló, aki jól ismerte a kántor úr fönt említett szokását, némi malíciával megjegyezte:

– Úgy látszik, a Zsíros Francitól is el akarják búcsúztatni!

DÖME LÁSZLÓ

Nevezetes pedagógusa volt a régi Zentának és környékének boldogult Döme László tanító úr.

Még valamikor – a század elején – a kalocsai preparandián szerzett magának kántortanítói oklevelet, és előbb a zentai tanyavilágban, majd később bent, a városban hintette a kultúra magvait, és tanítgatta emberiségre a busafejű alvégi emberpalántákat.

Igen határozott fellépésű, szókimondó embernek ismerték, s nagyon respekálta mindenki, mert rendkívül keménykötésű, erősfájú ember hírében állott. (Annak idején a Monarchia ifjúsági birkózóbajnoka volt.)

Tanítói pályafutását a tornyosi földeken levő Bún-iskolában kezdte.

Mivel akkorjában még osztatlan iskola járt (azaz: egy tanteremben egy rakáson volt a tanító keze alatt mind a négy osztály), szeptemberben nagy tisztelettel vezették elébe a szülők a különböző korú csemetéket. Abban az időben nem volt még ekkora gyermekkultusz, mint mostanában, ezért hát nem egy anya ilyen szavakkal bírta fiúgyermekét az új tanítóra:

– Aztán, ha nem engedelmeskedik, csak üsse, tanító úr! Kap ez otthon is!!!

- Bóházza ki jól a gatyácskáját a nádpálcával! Úgy lesz ember belüle!
- Csak a bőrrivel számoljon el...!

A biztatás fölösleges volt, mert Döme tanító úr – aki ugyan szerette a gyerekeket, s jó tanító is volt – le-lekapta őket a tíz körmükről, ha úgy érezte olykor, hogy túlmennek az elégen.

*

Mesélik, hogy egy ízben valami izgága, rosszcsont gazdagyereket talált ellazsnakolni, olyan kiadósan, hogy a gyerek végigrücskölte a dülő hosszát egész haza a tanyájukig. Másnap délelőtt a tanítási órák egyikén csak berúgta valaki a tanterem ajtaját, s egy félrekapott kalapú, panyókára vetett lajbis gazda köszönt be az iskolába:

- No, hé! Maga a tanító? Maga emelt kezét az én gyerekekre?

Döme tanító úr előbb leültette a vendég tiszteletére felálló megszepent tanulókat, majd az apához fordult:

- Nem beszélnék ezt meg inkább az én szobámban?
- Ahogy gondózza! Megfelelek én magamé ott is...

A szoba ajtajában a tanító előreengedte a vendégét, majd amikor maga is belépve, becsukta utána az ajtót, se szó, se beszéd, két akkora pofont adott a gazdának, hogy az az eget is nagybögőnek nézte.

– Mit akar maga nekem mondani? – kérdezte villogó szemekkel, fenyegető hangon a gangosságát hirtelen elveszítő gazdától.

– Se... s... sem... mit, tan ... ító úr. Most már ... sem ... mit – dadogta a megszepent gazda.

– No, csak azért kérdezem. Nézze, én filléres emberben forintos kárt nem akarok tenni, de ha maga most nyomban el nem kotródik innét, hát lepedőben fogják hazavinni. Megértette? S jegyezze meg – tette hozzá –, hogy én azért vertem meg a csemetéjét, mert embert akarok faragni belőle. Különbet, mint az apja. Itt a kijárat! – mutatta meg az ajtót az „elégtételt” kapott gazdának.

*

Tornyosi szolgálata idején egy alkalommal a Szövetkezet sarkán áll-dogálva szemlélődött, amikor négy fiatalember karikázott feléje a kövesúton, Zenta irányából. Atyafi-látogatóból jöhettek, mert hangosak voltak, s – a bortól-e, pálinkától-e? – igen-igen dagadt bennük a virtus meg az önértzet.

Döme tanító úr nyomban fölismerte bennük régebbi tanítványait, akiket még a gunarasi iskolában tanított, s akiket – szó, ami szó –

gyakran eltárgált, mert arról voltak nevezetesek, hogy egyikük sem kapott éppen hideglelést a tudásszomjtól.

A legények is észrevették egykori mentorukat.

– Nézzétek csak, ki van ott: a tanító úr!

– Ördög b'on a keze szárába, de sokat megvert bennünket! Emlékeztek?

– Adjuk most vissza neki a kölcsönt! – pugetták egymást a kerékpáros betyárok.

Azon nyomban le is szálltak a nyeregből, s illedelmesen odaköszönve, megkérdezték volt mesterüket:

– Ugye most meg van ijedve, tanító úr?

– Nem vagyok én, fiaim. Egy cseppet sem.

– Nem-e? Hát nem fél tőlünk?

– Miért félnék?

– Hát, hogy most megverjük...

Nemcsak jó tanító, hanem jó lélekismerő is volt a tornyosiak iskola-mestere, mert így szólott a markaköppő legényekhez:

– Nézzétek, fiaim, én ugyan nem szoktam lónak tisztolni a szamarat, de annyit mondhatok, hogy akiket én tanítottam, azokból mind rendes ember lett, s egyik se sülyedt odáig, hogy kezét emeljen az apjára, anyjára, no meg a tanítójára. Akartok még valamit?

Az emberséges hangra a négy legény is megszelídült, s a „verekedést” most miza vendéglőben folytatták közösen, ahol külön meg is köszönték a tanítómérnak, hogy „annyit bajlódott velük”.

*

Nagy sportkedvelő – fiatal korában maga is aktív sportoló – volt, s így nem mulhatott el Zentán semmiféle sportrendezvény anélkül, hogy a tanító úr ott meg ne jelent volna.

Virágjában kemény labdarúgóként ismerték, aki ugyancsak megkeserítette minden szélsőcsatár életét, merthogy hátvédet játszott. Az volt a szokása, hogy a mérkőzés első percében keményen belegyalogolt a mit sem sejtő szélsőbe, elfektette a gyepen, s aztán a lepihent játékost előzékenyen fölsegítve, udvariasan bemutatkozott:

– Döme vagyok!

Ezt a szokását – ti. a bemutatkozást – később szurkoló korában is uzoválta.

Mesélik, hogy egyszer, egy vasárnap délután rangadó mérkőzést ment nézni a népkerti futballpályára. Mivel a Csonka kocsmája éppen útba esett, meg hát szomjas is volt a vasárnapi ebéd után, belépett a kocsmába

egy hideg fröccsre. Ahogy ott iszogat a söntés előtt, hallja, hogy a mögötte levő asztalnál a vidéki drukkerok az ő nevét emlegetik.

Az egyikük kérkedve mondogatta: szeretne már azzal a híres Dömével megismerkedni, hogy bemutatkozna neki –, s közben valami sértő megjegyzést is tett reá.

A tanító úr nem szólt semmit. Leöntött még egy pohárral, s aztán fizetett. Távozás előtt odalépett a társaság asztalához, s a kíváncsiskodó szurkolónak akkora pofont adott, hogy az székestül begurult az asztal alá.

A tanító úr most sem tagadta meg régi önmagát. Benyúlt a terítő alá, kezét adott az ocsúdó vendégnek, s udvarias hangon így szólott:

– Döme László vagyok... merthogy az előbb hiányolni tetszett.

MÁRTON MÁTYÁS

Nevezetes lelkipásztor volt annak idején (a század első felében) a kanizsai eklézsianak Márton Mátyás esperes plébános, később pápai prelátus, aki pedig ugyancsak kordában tartotta a nyáját. Minden hívójének: öregnek, fiatalnak egyformán járnia kellett vasár- és ünnepnapon a templomba, ahol aztán a prelátus úr nagy szónoki vehemenciával orozta őket, ha úgy találta, hogy nem mindenben élnek Istennek tetsző életet. A vakbuzgókat ki nem állhatta („mindennapos kosztosoknak” hívta a naponta áldozó Mária-társulatosokat), de a cifra papucs, piros kendő, bécsi rongy, kencefice meg a sok pántlika, tehát a hívságos életmód ellen is föl-főlemelte szavát.

Mondják, hogy kedvenc szavajárása volt a „marha” kifejezés, és ezt a titulust igen sűrűn, olykor még ige hirdetés közben is osztogatta.

*

Húsvéti prédikációja alatt egy anyóka késve érkezett a nagymisére, s ide-oda tipegve ülőhelyet keresett magának a padosorok között. A plébános úr, félszemével az evangéliumot, másikkal meg a szülét kísérve, éppen ott tartott, hogy „És kiméne Jézus az Olajfák hegyére...”, mikor hirtelen felcsattant a hangja:

– Oszt csak mászkál, csak mászkál a marha! ...

Hívei, kiket a hosszú prédikáció alatt kicsinység el is nyomott a buzgalom, ijedten kapták föl fejüket ezekre az istenkáromló szavakra, és

csak ekkor látták, hogy lelkipásztoruk méltatlan kifejezései nem az Isten fiára, hanem a jámbor öregasszonyra vonatkoznak, aki csoszogásával zavarta a húsvéti áhítatot.

*

Széles műveltségű, nagy tudású pap lévén, zeneileg is igen képzett volt. Egyszer, névnapja alkalmából – hogy kedvébe járjanak – a néhai Kanizsai Dalárda tagjai egy több szólamú kórusművet tanultak be a tiszteletére, s ezt az ablaka alatt tremolózva elő is adták névnapjának előestéjén.

Márton tisztelendő úr egy darabig csendben hallgatta a „szerenádot”, amely talán még hiúságának is tetszhetett kicsinység – Istenem, gyarlók vagyunk mindahányan! –, de aztán mégiscsak győzedelmeskedett benne a jó hallású zeneértő. Felhúzta a zsalugátért, és zengő baritonján kiszólt az ablakon által:

– Szép volna ez – ha tudnátok!

*

Az 1925-ös szentév alkalmából búcsúsokat vezetett az örök városba, Rómába.

A kanizsai hívők között számosan akadtak egyszerű, népi műveltségű kiseberek is, ezért hát Márton plébános úr – „Mert az a marha magyar mindent elveszít!” – még idehaza, az állomáson a lelkükre kötötte, hogy a pénzükre, útlevelükre, mint a szemük világára, úgy vigyázzanak.

Nem is történt az úton semmi baj, semmi érdemleges, azonkívül, hogy amikor – már olasz földön – megállt a vonat, és a plébános úr megkérdezte az ablaknál ülőt, hogy milyen állomás ez, a búcsús készségesen olvasta:

– Riterato, plébános úr.

– Marha! Úgy írják olaszul az illemhelyet! – okította föl tömören a jámbort.

No, szerencsésen megérkeztek Rómába.

Odaérkezésük első napján éppen ebédnél ült a zarándoksereg, mikor a melléjük beosztott kispapok egyike csendet kért, mert – mint mondotta – igen fontos bejelenténivalója van:

– Ma délelőtt a kedves vendégeink egyike elveszítette pénztárcáját az útlevelemmel együtt, s most ...

– Ugyan ki volt az a marha? – vágott közbe öblös hangján Márton tisztelendő úr.

– ... felolvasom a tulajdonos nevét.

S a kispap a nagy csendben hangosan olvasta:

– Márton Mátyás!

Mint mondják, a plébános urat nyomban köhögés fogta el, mert a váratlan bejelentésre torkán akadt a falat.

*

Fiatal pár állított be hozzá még valamikor a nagy háború (I. világháború) végén a kanizsai plébániára.

Elmondták, hogy nagyon szeretik egymást, esküdni akarnának – szerelmesen elhallgatva a kényszerítő igazságot, hogy szerelmüknek a gyümölcse is útban vagyon már...

A plébános úr fiatalolta kissé a menyasszonyjelöltet, ezért hát megérdeklődte:

– S aztán hány éves vagy, lányom?

– Tizenhat múltam – sütötte le szemét az ara.

– Szó sem lehet róla! Ebben a korban még nem léphetsz házasságra. Kiskorú vagy! – tette hozzá megfellebbezhetetlenül, s máris küldte ki látogatóit a plébániai hivatalból.

A kitessékelt fiatalok egymás kezét fogva szomorúan indultak a Gesztenyefás utcán ki a Hosszú sor felé. Hallgattak.

Egyszer csak a leányanyának mentő ötlete támadt.

– Te, Józsi! Gyerünk el a körösztyanyámhon! Ő Mária-társulatos, jó ismeri a plébános urat, mert bejáratos hozzá! Hátha tunna szó'ni valamit az érdekünkbe.

Elmentek, és ott már előadták az okot is. Kérték a keresztszülőt, járjon közben a plébános úrnál, hogy ne állná már útját az egybekelésüknek.

A vállalkozó kedvű és együttérző keresztanya magát nyomban ünnepelőbe téve, máris vezette vissza a fiatalokat a plébániára, ahova is e szavakkal nyitott be:

– 'csértessék! Plébános úr, a körösztlányoméknak okvetetlen meg köll eskünni, mer' hát a menyasszony – mi tagadás – úgy van, ez az igazság – hadarta egy szuszra.

Mire a plébános úr, megértve a helyzetet, így szólt a fiatalokhoz:

– No, ti marhák, hát nem tudtátok előbb megmondani, hogy küszöbön a gyerek? – s azzal hozzáfogott az adatok bejegyzéséhez.

Diktálás közben nézeteltérés támadt közte és az egyik fiatal között.

– Hogy hívják apádat?

– Így, meg így. (Megmondta.)

– Anyád neve?

– Ilyen meg ilyen Piros.

- Nem Piros az, te marha, hanem Piroska.
- Hát ... valamikor úgy hítták, plébános úr, de most csak Piros, mert hogy ... öregasszony mán.
- Öregasszony, öregasszony ... a szarka is öreg, oszt mégse mondják neki, hogy szar! – világosította fel hívét a plébános úr a maga szokimondó modorában.

DÚLÓSI JENŐ

tisztelendő úr is nagy borbarát hírében állott, és a személyéhez fűződő jeles történetek java része szinte kivétel nélkül a borivással kapcsolatos. Szívélyes és közvetlen embernek írták le, aki értett mindenki nyelvén, és még az olyannal is képes volt szót érteni, kinek nyelvét nemigen törte fel a miatyánk.

*

Hitoktató volt a gimnáziumban, s a hittanórák után délelőttönként rendszeresen belátogatott a Vass-féle vendéglőbe. Itt iddógált, szopogatta a Krisztus véré, s bizony-bizony, olykor enyhén spicces állapotban távozott onnan.

Gózon István prépost – a főnöke – egy ízben a közös ebédnél szemrehányóan figyelmeztette, hogy nem kellene a híveket megbotránkoztatni.

– Ebbéli szenvedélyének a tisztelendő úr áldozzon idehaza a plébánián, hiszen van itt bor elég!

– Ez igaz, prépost úr – védekezett Dúlósi –, csakhogy ennek a misebornak van ám egy hiányossága.

– S mi lenne az? – képedt el Gózon István.

– Nincsen kocsmaszaga...

*

Temetni volt Dúlósi tisztelendő úr az alsóvárosi temetőben. Böjti szelek fűtyörésztek a sírok között, s a hosszúra nyúlt gyászszertartás, no meg a búcsúztató alatt ugyancsak összefagytak Kopasz Kálmánnal, a régi zentaiak áldott humorú kántorával. Hazafelé jöttükben – melegedés ürügyn – betértek hát egy fröccsre a Mulagyi-féle vendéglőbe.

Jó későre járt már, amikor a tóksötétben fölös jókedvvel tántorodtak

neki az éjszakának. Lucskos idő lévén, éppen azon tanakodtak, hogy ugyan mi is lehet nagyobb: a sár-e vagy a sötétség, amikor a kinyagdult flaszteron megcsúszva, Kálmán bácsi hasra vágódott a hideg latyakban.

– Vigyázzon, kántor úr! – figyelmeztette volna Dúlósi, aki maga is elég bizonytalanul állt a talajon. – Mit csinál?

Mire Kálmán bácsi a maga fanyar humorával így szólt vissza:

– Kottázok, tisztelendő uram, kottázok.

– Ugyan már! Mit kottáz abban a pocsétában?

– Hát azt az egyházi éneket, hogy: „Ím, arcunkra borulunk”.

*

Egy kedélyes társaságban két kártyaparti között arról faggatták Dúlósi tisztelendő urat, hogyha hirtelen keresztelnie kellene, de víz nem volna kéznél, mivel végezné el a szertartást.

– Borral! – vágta ki Dúlósi.

– S ha az sem volna?

– Ugyan már! Éppen bor ne lenne Zentán?

– Tegyük fel, hogy nincsen...

– Hát akkor ... akkor pálinkával!

– S ha pálinka sem volna?

– No, akkor én sem volnék itt káplán – tett pontot a művita végére a zentaiak népszerű papja.

*

Fiatal káplán volt még – de már akkor is nagy borkedvelő –, amikor beállított a plébániára egy alsóvárosi öregasszony. Elmondta, hogy misét szeretne mondatni.

Dúlósi följegyezte a koporsós misét, annak dátumát, a hívő pedig fizetett. Mielőtt azonban elhagyta volna a szobát, az asszony a kosarából még egy üveg bort is kihúzott a kendő alól.

– Ezt meg az öreg plébános úrnak hoztam vóna, e! Majd átadja, ugye, a tisztelendő úr? – tette az asztalra a szüle a nyomatékot.

Dúlósi megköszönte a ráadást, s mivel tudta előre, hogy a bor úgyis az ő torkán fog lecsúszni, nem egészen érdektelenül megkérdezte:

– Aztán, mondja csak, lelkem, nincs ez a bor „megkeresztelve”? Nem tartotta útközben egy kicsit a melegkút alá? – évődött az asszonnyal.

– Hova gondol, tisztelendő úr! Nem látott ez vizet! – indult kissé zavartan, hangos dicsértességgel kifelé az asszony.

– Csak azért kérdezem – szólt utána Dúlósi –, mert a plébános úr mi-

sebornak akarná használni a gyászmisén, s ha csak egy csepp víz is van benne, elkárhozik ám a lélek, akiért mondjuk!

A szüle már a kilincset fogta, de e szavakra hirtelen visszafordult és fölkapta az üveget:

– Adja vissza, tisztelendő úr! Mégiscsak hozok akkor a jobbikbul!

*

Az egyik zentai gazda úgy tartotta, hogy a pénz olvasva, az asszony meg verve jó, ezért hát sűrűn-sűrűn eltángálta a feleségét. Napjában inkább háromszor megkontyolta, mint akár egyszer is elmulasztotta volna. Mondják, hogy már az esküvő másnapján kiosztotta az asszonymak az első porciót, s amikor az apósa ezért felelősségre vonta, így igazolta magát:

– Azér' tettem, mert megverni így is, úgy is meg köll, oszt úgy gondótam, jobb előbb, mint utóbb...

Mikor az asszony – már családos korában – csak beleunt a napi abrikotlásba, panaszra ment, de nem haza (ahol mindig csak türelemre intették), hanem a plébános úrhoz, és annak sírta el a bánatát. De az is csak azt mondta, amit az apja, anyja tanácsolt: hogy menjen haza, és tőrjön békességgel.

– Könnyen mondja a plébános úr, hogy legyenek türelemme' – rídogált a menyecske –, mert nem ismeri az uram kezejárását. Emelne csak egyszer kezét magára, maj' megtudná akkó' ...

Jelen volt a beszélgetésnél Dúlósi, az akkori fiatal káplán is, és nagyon megesett a szíve a sírdogáló fiatalasszonyon.

– Küldje csak be, lelkem, azt a garázda embert, majd én beszélek a fével!

– Nem merem ám, édes tisztelendő úr, dehogy merem, mer' azér' külön megverne, ha megmondanám...

– No, akkor majd én üzenek neki a harangozó által.

Úgy is tett.

Bemegy a gazda a parókiára, és jelentkezik Dúlósinál.

– Hívatott a tisztelendő úr.

– Bizony hívtam, jóember. Ráér?

– A dógom felül ...

– No, akkor üljön le, és hallgassa meg azt a búcsúztatót, amit a maga halála után fogok elmondani a sírjánál.

– Az én búcsúztatómat? Há'szen én még élek – nyelt nagyot az ember.

– De nem fog örökké! Meghal maga is, és legalább tudja meg, milyen

veszett híre marad magának itt a környéken – s azzal elővett egy nagy árkust, és a gazda fejére olvasta, hogyan üti-veri a feleségét, s zavarja szét hetenként a háza népét...

– Na, mit szól hozzá? Tetszik-e? – így a fiatal pap.

– Hát ... – feszengett a magyar a széken –, lehetne még ezen valamit változtatni?

– Lehetni lehet, ha maga is úgy akarja; ha fogna valamit magán a jó szó.

– Fog ... Meglássa, tisztelendő úr, fog – s ezzel kisomfordált a plébániáról a gazda.

Mondják, hogy attól a naptól kezdve nem ivott, nem garázdálkodott, csendes lett, mint börtben a mészárszék...

*

Halálos beteghez hívták egyszer, hogy a nagy útra indulónak adná fel az utolsó kenetet.

A szertartás befejeztével Dúlósi atya nem szaladt el nyomban, s nem hagyta magára a szenvedőt, hanem – mint jó pásztorhoz illik – ott maradt még, hogy elbeszélgetve vele, könnyítse a halni készülő kínjait. Ezt használta ki a beteg, aki – ha küszködve bár – arra kérte a papját, legyen már szószólója, és teljesítse utolsó kívánását.

– S mi volna az, János bácsi?

– Ha a tisztelendő úr szólna az asszonynak ... hogy legalább utoljára ... adjon innom egy kis bort ... Mer' móte leestem lábrul ... egy nyelet italt sem kaphattam tüle ... Hiába rimánkodok neki ... csak azt hányja, hogy ittam eleget egész életemben ...

Nemcsak együttérző borbarátot talált a beteg a lelkipásztorában, hanem jó közbenjárót is. Elég volt egy-két szó kinn a konyhában, máris szaladt a ház menyecske-lánya a kocsmába, hozta nyomban a literes üveget, a poharat, s tette a beteg meg a pap közé egy asztalkára.

– Igyon, édesapám!

– Kedves lányom – rántotta meg a fiatalasszony nagykendőjét Dúlósi –, nem jól terítettél!

– Miért, tisztelendő úr?

– Mert egy pohár még hibázik, lelkem, azért! Ketten iszunk ám!

Hajdanában erre Bácskában is akadt egy-egy kelekótya nagybirtokos, aki – más dolga nem lévén – mindig valami hóbotos passziónt törte a fejét. Ezeknek az úri gavallériáknak és csínytevéseknek egyedüli célja az volt, hogy megnevetessék vagy elképezzék az embereket, és hogy elkövetőik hírnevét minél tovább megőrizték.

Az ilyen pajkos mágnásoknak volt kései utódja a két háború között Lelbach György zobnaticai nagybirtokos és lótenyésztő, versenyistálló-tulajdonos is, akit azonban a Topolya–Zenta–Szabadka háromszögben csak Lelpak Gyuszi néven emlegetett a föld népe.

Mesélik róla, hogy egyszer Szabadkán volt intéznivalója, s mivel a hintóját már visszaküldte, dolga végeztével fiákeron kiment a vasút-állomásra, hogy a belgrádi gyorssal utazzék a birtokára. A vonat akkor csattogott ki éppen az állomásról, amikor Gyuszi úr a peronra érkezett, ilyenformán a visszautazásból nem lett semmi. Ekkor fogta magát, kísétált az állomás előtti standra, ahol a konflisok szoktak álldogálni. Ott csak egy öreg fiákerest talált két sovány, kivénhedt szürke lóval.

– Mondja, tatám, kivinne engem Zobnaticára?

– Már hogyne vinném, méltóságos úr! Csak tessék felülni! – rebbent meg az öreg szíve a várható busás borraivaló reményétől (mert Gyuszi urat minden fiákeros ismerte a bőkezűségéről).

Ha zötykölődve is, de kiértek a zobnaticai birtokra.

Gyuszi úr ott leszállt a konflisról, s bement a kastélyba – azt gondolta az öreg fiákeros, hogy a pénzért.

De nem!

Mikor kijött, buksza helyett csőre töltött vadászpuskát tartott a kezében, és se szó, se beszéd, mind a két lovat agyonlőtte.

No, több se kellett az öregnek! Hozzáfogott veszékölni, hogy mi lesz ezután vele, hogy ez a két ló volt a kenyérkeresője, az eltartója, a méltóságos úr most kúdsbotra juttatta... Űt a fiáker hágsóján, és zokogott szegény. Mikor egy kicsit abbahagyta, Gyuszi úr fogta, s bevezette a nagyistállóba. Szebbnél szebb lipicaiak harapták ott az abrakot.

– No, öreg, ebből a sok fehér lóból válasszon ki magának egy párat! Remélem, elégedett a cserével!

S hogy a viteldíjban se legyen hiányosság, azt is tízszeres áron fizette ki neki.

*

Vincze Dezső, a kanizsai földeken élt egykori földbirtokos társaságot szerető, mulatós kedvű ember hírében állott, aki ha bevette magát valamelyik hangulatos csárdába, napokig nem mozdult ki onnan. A kispiai meg az ostorkai zenészek sokat tudnának mesélni úri gavallériájáról...

Azt is megcselekedte, hogy dologidőben befogatott, fölpakolta a részes munkásokat a kocsira, s beállított Bözsikéhez, a suplyáki csárdába. Három nap és két éjszaka mulatott velük, s aki kitartott, aki nem dőlt ki mellőle, annak éppen úgy kijárt a napszám, mintha kapált volna.

Egyszer tinókat adott el a zentai vásáron, s utána beült a Hajduskához vagy a Fűr-féle kocsmába, s csak vásár után harmadnap állított haza a kocsisával.

Felesége, aki már jól ismerte párja tempóját, a szolgáló segítségével valahogyan ágyba dugta az urát, utána pedig a kocsiszt vette elő, aki kevésbé elázott állapotban az istálló jászolában vackolt meg, és pihente ki a vásár „fáradalmait”.

– Ugye, te János, eladtátok a tinókat?

– Eladtuk. Már hogyné adtuk volna, mikor eladtuk! – motyogta a béres.

– És hol a pénz?

– A píz? Hja, a píz az nincsen!

– Tán csak nem bolondultatok meg?! Elmulattátok az egészet?

– El ám! – csillant fel a kocsis szeme. – De ne búsuljon a tekintetes asszony! Tanútunk is két olyan nótát rajta, amék fölér hat tinó árával!

*

Egy nyári reggelen Vincze úr Szabadkáról fiákeron vitette ki magát a tanyájára, s persze a hosszú uton elpilledve sorra látogatta bérkocsisával a közbeeső fogadókat. Az utolsó – a suplyáki – csárdát már fölötébb kövér hangulatban hagyták oda, minek következtében a dűlőúton föl is fordult a fiáker, de a rajta ülőknek még a hajuk szála sem görbült meg.

Kint a tanyán Vincze tekintetes úr csak úgy a lajbizebből gavallérosan kifizette a fuvart, s elbocsátva a fiákerost, ledőlt pihenni. Csak délután érzett föl, s akkor vette észre, hogy nincs sehol a pénztárcája. Pedig Suplyákon még megvolt. Arra emlékezett.

Szólt a tanyásbéresének, elmagyarázta, hol dőlt föl vele a fiáker, és küldte, nézzen széjjel, hátha ott esett ki a bugyelláris.

Elment az ember, s alig egy óra múlva hozta is a pénztárcát; ott találta meg a tetthelyen, a szamártövis között.

Dezső úr elvette a degeszre tömött bukszát, kinyálazott belőle egy

kék hasú húszdinárost – körülbelül két napszám ára lehetett akkor –, és így szólt:

– Itt van, János, ez a tied. Eridj be Kanizsára, vedyél egy kötelet, oszt akaszd föl magad az első fára!

– Miért, tekintetes úr?

– Mert ilyen marha vagy, fiam, azért. Engem ennek a pénznek az elvesztése nem tett volna szegényebbé, belőled meg gazdag embert csinálhatott volna. De hát... ha te ilyen élhetetlen istentaszajtotta vagy, ki tehet arról...

Leforrázva ódalgott el a béres, s csak akkor derült föl a képe, amikor öblös hangján utána szólt a gazda:

– Azért ne lógasd az orrodát, no! Eredj az istállóba, vezesd ki a Virágot, és kösd a te fészeredbe, a bornyújával együtt!

